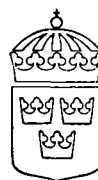

Regeringens skrivelse

1987/88:53

med redogörelse för telefonavlyssning vid
förundersökning i brottmål under år 1986

Skr.
1987/88:53

Regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 29 oktober 1987.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Anna-Greta Leijon

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redogörs för tillämpningen under år 1986 av bestämmelserna i rättegångsbalken om telefonavlyssning vid förundersökning i brottmål.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 29 oktober 1987

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Sigurd-
sen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, S. Andersson, Görans-
son, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Johansson, Hul-
terström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén

Föredragande: statsrådet Leijon

Skrivelse med redogörelse för telefonavlyssning vid förundersökning i brottmål under år 1986

Bestämmelser om bl. a. telefonavlyssning som tvångsmedel vid beivrande av brott finns – vid sidan av de grundläggande reglerna i 27 kap. rättegångsbalken (RB) – i lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål och i lagen (1957:132) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m. Särskilda bestämmelser om telefonavlyssning finns också i lagen (1975:1360) om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall (spaningslagen). 1952 års lag och spaningslagen är tidsbegränsade och gäller efter den senast beslutade förlängningen av giltighetstiden till utgången av år 1987 (prop. 1986/87:22, JuU 10, rskr. 45, SFS 1986:1043; prop. 1986/87:32, JuU 11, rskr. 53, SFS 1986:1136).

Enligt vad riksdagen har uttalat (JuU 1981/82:54, rskr. 298) bör en årlig redovisning av tillämpningen av reglerna om telefonavlyssning ske till riksdagen. Redogörelsen bör avse telefonavlyssning enligt spaningslagen eller motsvarande lagstiftning och vid förundersökning angående grovt narkotikabrott och grov varusmuggling av narkotika och därjämte övrig telefonavlyssning enligt de grundläggande reglerna i RB. Utskottet uttalade i det sammanhanget att det är angeläget att riksdagens möjligheter till insyn i fråga om telefonavlyssning vidmakthålls och, om möjligt, byggs ut (se även JuU 1983/84:30, rskr. 343, JuU 1984/85:17, rskr. 163 och JuU 1986/87:12, rskr. 88).

I skrivelse 1986/87:162 till riksdagen redogjorde regeringen för telefonavlyssningen under år 1985 enligt bestämmelserna i RB. Regeringen har också helt nyligen i skrivelse 1987/88:16 till riksdagen redovisat tillämpningen under tiden september 1986 – juli 1987 av bl. a. bestämmelserna om telefonavlyssning enligt spaningslagen.

Rikspolisstyrelsen har i en skrivelse till regeringen den 18 september 1987 redogjort för telefonavlyssningen enligt bestämmelserna i RB under år 1986.

Telefonavlyssning vid förundersökning har enligt rikspolisstyrelsens skrivelse skett med stöd av bestämmelserna i RB och har huvudsakligen

förekommit i förundersökningar där starka misstankar om organiserad eller annars omfattande handel med narkotika har förelegat och då andra spaningsmetoder prövats utan resultat eller redan från början visat sig vara otillräckliga. Huvudsyftet har liksom tidigare varit att avslöja den mera omfattande smugglingen till och försäljningen inom landet.

När det gäller förundersökningar avseende *grovt narkotikabrott* visar rikspolisstyrelsens redogörelse att domstol under år 1986 meddelat tillstånd att avlyssna samtal till eller från telefonapparat som innehafts eller begagnats av sammanlagt 213 misstänkta personer. Antalet sådana fall under åren 1969¹–1986 är följande.

1969	28	1978	102
1970	39	1979	147
1971	44	1980	220
1972	34	1981	277
1973	46	1982	313
1974	44	1983	418
1975	42	1984	414
1976	64	1985	233
1977	122	1986	213

Rikspolisstyrelsen har vidare anført bl. a. följande. Antalet telefonavlyssningar med anledning av grova narkotikabrott ökade kontinuerligt fram till år 1983. Under år 1984 skedde en stabilisering och under åren 1985 och 1986 har i förhållande till åren 1983 och 1984 en avsevärd minskning skett. Preliminära beräkningar för år 1987 tyder på att antalet begärda tillstånd beträffande grova narkotikabrott kommer att hålla sig på i stort sett samma nivå som åren 1985 och 1986. Av de regionala polismyndigheternas redovisning till styrelsen framgår att det fortfarande föreligger betydande svårigheter att uppdaga och utreda den allvarligare narkotikabrottsligheten. Kraven är därför större än tidigare på att polisen arbetar effektivt. Det legala instrumentet telefonavlyssning är särskilt betydelsefullt i förundersökningar avseende grova narkotikabrott. I många fall är telefonavlyssning ett avgörande spaningsmedel för att man skall kunna ingripa mot de grova narkotikabrottslingarna och hindra narkotikapartiernas fortsatta spridning i landet.

När det gäller *andra grova brott* som enligt 27 kap. 16 § RB grundar rätt till telefonavlyssning har enligt vad rikspolisstyrelsen upplyser telefonavlyssning under år 1986 använts i 15 fall. Det har gällt mord och grovt rån. Jag har då, av skäl som jag strax kommer till, uteslutit den telefonavlyssning som ägt rum i utredningen av mordet på statsminister Olof Palme. Motsvarande siffror för de närmast föregående åren var 17 (1983), 13 (1984) och 6 (1985).

Rikspolisstyrelsens redogörelse omfattar samtliga fall av telefonavlyssning enligt RB under år 1986. Redogörelsen har fr. o. m. 1985 års redovisningsperiod byggts ut i förhållande till tidigare redovisningar för att bättre kunna tillgodose de anspråk riksdagen har ställt.

¹ Möjligheten att tillgripa telefonavlyssning vid misstanke om grova narkotikabrott tillkom år 1969.

För egen del vill jag till en början konstatera att vid redovisningen till riksdagen av telefonavlyssningsverksamheten för år 1986 hänsyn bör tas till de särskilda förhållanden som mordet på Olof Palme medfört. Omfattningen av telefonavlyssningen under år 1986 har självfallet påverkats av förundersökningen rörande denna exceptionella händelse. För att en rättvisande jämförelse med tidigare år skall kunna göras, bör 1986 års telefonavlyssningsverksamhet redovisas med bortseende från just denna förundersökning. En särredovisning av den förundersökningen skulle visserligen kunna ske, men framstår som mindre lämplig bl. a. med hänsyn till att förundersökningen fortfarande pågår och till att redovisningen till riksdagen inte skall avse enskilda fall (JuU 1981/82:54). Det bör vidare uppmärksammas att just denna förundersökning granskas i särskild ordning. Mot denna bakgrund bör förundersökningen rörande mordet på Olof Palme inte omfattas av den nu aktuella redovisningen till riksdagen av 1986 års telefonavlyssningsverksamhet.

Enligt den av rikspolisstyrelsen utbyggda redogörelsen var den genomsnittliga avlyssningstiden åren 1985 och 1986 60 resp. 53 dagar. En granskning av handlingarna visar att avlyssningstiderna varierar mycket. Det finns ärenden där avlyssningen pågått bara under någon dag men också några enstaka fall där avlyssningen pågått mellan sex och nio månader. När det gäller frågan i vilken mån telefonavlyssningen fyllt avsett ändamål framgår att avlyssningen har haft betydelse för förundersökningen i fråga om den misstänkte i ca 77 resp. 64 procent av fallen.

Det framgår vidare att det under åren 1985 och 1986 inte har förekommit något fall där domstol lämnat en ansökan om telefonavlyssning utan bifall. Däremot har rikspolisstyrelsen vid förhandsprövning år 1986 av ärenden om telefonavlyssning med anledning av grova narkotikabrott lämnat negativt besked i fyra fall och begärt kompletteringar i ett tiotal ärenden. Utfallet av denna prövning ligger på samma nivå som för åren 1984 och 1985 och belyser värdet av gällande praxis att anmäla dessa ärenden för rikspolischefen (jfr prop. 1980/81:76 s. 277 och 278).

När det gäller rikspolisstyrelsens redovisning beträffande antalet telefonavlyssningar på grund av misstanke om grov narkotikabrottslighet vill jag peka på att den tidigare ökningen av antalet telefonavlyssningar för detta ändamål har bytts till en betydande minskning under åren 1985 och 1986. Siffran för år 1986 är den lägsta sedan år 1980. Samtidigt kan noteras att en stark minskning skedde av antalet registrerade brott mot narkotikastrafflagen (1968:64) under år 1984 samt att antalet registrerade brott under åren 1985 och 1986 inte visat några större förändringar i förhållande till år 1984. Antalet för grova narkotikabrott lagförda personer, vilket är av större intresse i detta sammanhang, ökade år 1985 men minskade kraftigt år 1986.

Att antalet fall av telefonavlyssning har minskat kan troligen åtminstone delvis förklaras av att narkotikaspaningen har blivit alltmer resurskrävande och svår att genomföra och att spaningsresurserna därför har fått koncentreras till färre fall. Även med denna inriktning är det givetvis väsentligt att ett så ingripande tvångsmedel som telefonavlyssning används restriktivt. Som framhållits i tidigare redogörelser till riksdagen kan sådan

avlyssning uppenbarligen inte avvaras i kampen mot narkotikabrottsligheten och annan särskilt grov brottslighet, men det är angeläget att åtgärden så långt det är möjligt begränsas både när det gäller antalet avlyssnade telefonapparater och den tid som avlyssning pågår. Det är min förhoppning att den redogörelse jag nu lämnat är ägnad att ge riksdagen ett bättre underlag än tidigare för att bedöma bl. a. verksamhetens omfattning, tvångsmedlets effektivitet och tillämpningen av bestämmelserna.

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad som i det föregående har anförts om tillämpningen av bestämmelserna i RB om telefonavlyssning vid förundersökning i brottmål.

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

